

Rajamäen etuostoalueen luontoselvitys

Ympäristösuunnittelu Enviro Oy
Helmikuu 2004

RAJAMÄEN ETUOSTOALUEEN LUONTOSELVITYS

1. JOHDANTO

Nurmijärven kunnan Rajamäen tehtaiden eteläpuolelta hankkimille maille on tekeillä asemakaava. Asemakaavan suunnittelua varten Nurmijärven kunta tilasi tältä ns. etuostoalueelta luontoselvityksen Ympäristösuunnittelu Enviro Oy:ltä. Selvitysalue koostuu useasta erillisestä rakennettujen kortteiden väliin jäävästä alueesta, joiden pinta-ala on yhteensä 44 hehtaaria. Selvityksen ovat tehneet FM Esa Lammi ja FM Markku Nironen.

2. AIEMMAT SUUNNITELMAT JA TUTKIMUKSET

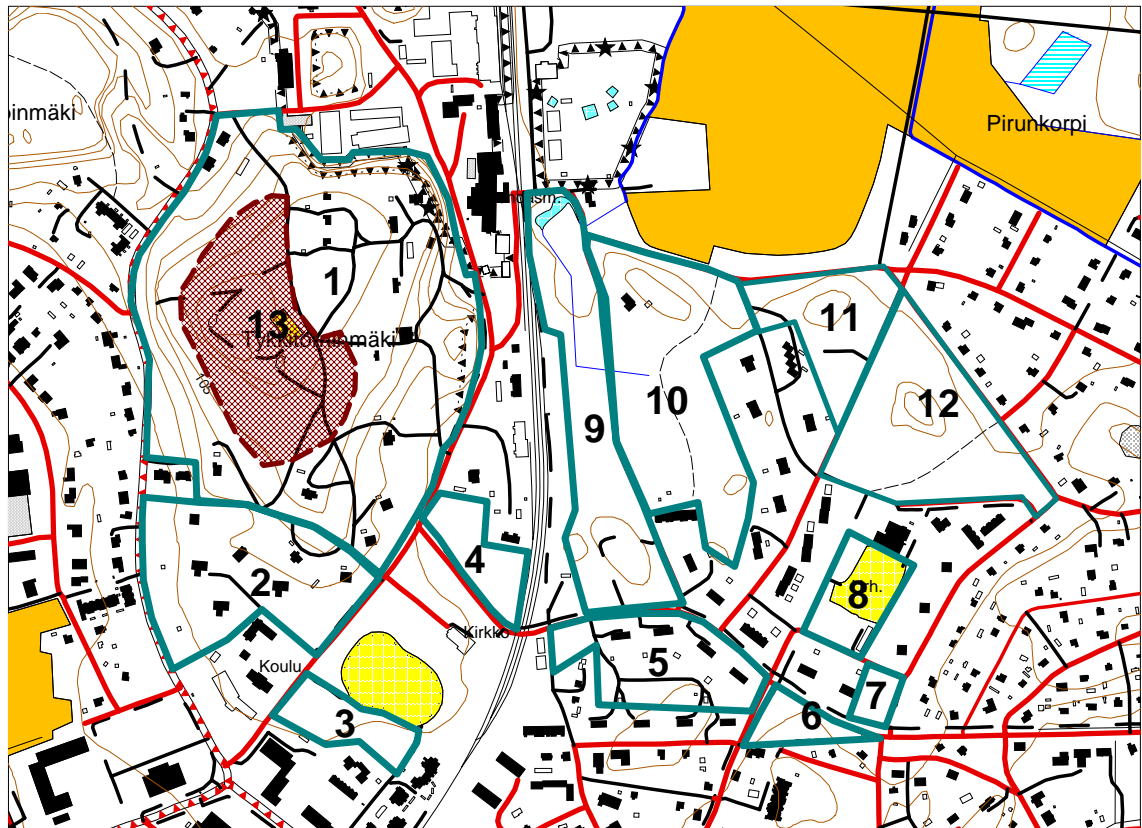
Rajamäen etuostoalue kuului aikoinaan Alkon Rajamäen tehtaiden maihin. Tehtaiden omistamille alueille on tehty moninaiskäyttö ja luonnonhoitoselvitys vuonna 1978 (Eriksson ym. 1978). Heikki Kiuru on laatinut ilmeisesti 1980-luvulla tehtaiden eteläpuolella sijaitsevalla Tykkitorinmäelle puistometsän hoitosuunnitelman.

Nurmijärven koulujen luonto- ja ympäristöopetuskohteina on mainittu Tykkitorinmäen lakialue ja Alkon tehtaaneläinalue (Pirainen ym. 1991).

3. SELVITYKSEN LAATIMINEN

Luontoselvityksen maastotyöt tehtiin 5.9.2003. Maastossa selvitettiin etuostoalueen kasvillisuustyypit, kasvillisuuden yleis- ja erityispiirteet sekä alueen luonnontilaisuus. Selvitystä varten tarkistettiin lisäksi Uudenmaan ympäristökeskuksen luontokohderekisterin tiedot.

Alue jaettiin luonnonoloiltaan mahdollisimman yhtenäisiin osa-alueisiin, joiden rajoina käytettiin myös katuverkostoa. Osa-alueita kertyi kaikkiaan 13 (kartta 1). Selvityksessä esitellään osa-alueiden inventointitiedot ja annetaan suosituksia silloin kun alueen luonnonoloissa on erityistä huomioon otettavaa.

Kartta 1. Rajamäen etuostoalue. 1–12 Inventoidut alueet. 13. Tykkitorinmäen männikkö (ras-teroitu alue).

4. ASEMAKAAVA-ALUE

4.1. Tykkitorinmäki

Tykkitorinmäki (kartta 1, alue 1) on Rajamäen tehtaiden eteläpuolella sijaitseva maisemallisesti merkittävä harjumuodostuma, jonka laella on historiallisena muistomerkkinä kaksi betonista rakennettua sodanaikaista tykkitornia. Tykkitorinmäen pinta-ala on 22 hehtaaria. Tykkitorinmäen itärinteellä ja mäen eteläreunassa on asuinrakennuksia. Laki ja länsirinne ovat vaihtelevanikäistä harjumännikköä. Pohjoisrinteestä osa on jäänyt Rajamäen tehdasalueen alle. Tykkitorinmäen yli kulkee kapea tie, josta erkanee itärinteen rakennuksille johtavia pihateitä. Toinen tie kulkee itä-länsisuunnassa mäen etelärinteen yli. Tien eteläpuolella (4.2. Tykkitorinmäen eteläpuoli) on vanhoja, asuinkäytössä olevia rakennuksia.

Tykkitorinmäki on suurimmaksi osaksi mustikkatyypin männikköä ja mäntyvaltaista sekametsää. Laella on pieninä alueina karumpaa puolukkatyypin ja kanervatyypin mäntykangasta. Tykkitorinmäellä ei ole paahteisia paistereinteitä, eikä harvinaisia harjukasveja. Myös harjulehdot puuttuvat.

Tykkitorinien ympäristössä mäen laella on maisemallisesti miellyttävää, runsaan sadan vuoden ikäistä männikköä, jossa on sekapuuna muutama koivu. Pensaskerroksessa kasvaa pihlajia, haapoja, mäntyjä ja koivuja. Laen itäosassa on muutama vanha puutalo ja metsittyvä, puoliaukeaa piha-alue, jonka

rakennukset on hävitetty. Puusto on nuorempaa, aukkoisempaa ja lehtipuuvaltaisempaa kuin männikköalueella. Rauduskoivujen ja mäntyjen lisäksi alueella kasvaa joitakin vaahteroita, tammia ja lehmuksia. Myös pihoilta levinneitä tuomipihlajia on siellä täällä. Kenttäkerroksen kasvillisuudessakin on pihamaiden ja pientareiden lajeja, mm. vuohenputkea, vadelmaa ja vaahteran taimia. Lehtokasveista tavataan koiranheinää.

Tykkitorinmäen luoteisrinne on nuorta mustikkatyypin sekametsää, jossa on runsaasti lehtipuustoa, mm. koivuja, raitoja, pihlajia ja vaahteroita. Pensaskerros on paikoin tiheää. Länsirinteen alaosassa tien varressa on kapealti varttuvaa ylispuumännikköä, jonka alla on tiheää mäntytaimikkoa ja rauduskoivuja. Ylempänä rinteessä on tasaikäistä vajaan kymmenen metrin korkuista kasvatusmännikköä. Lounaiskulmassa asuinrakennusten tuntumassa on muuta aluetta rehevämpää, lehtomaista kasvillisuutta, mm. metsäkurjenpolvea, sinivuokkoa, kevätlinnunhernettä ja nuokkuhelmikkää. Ylispuusto on varttuvaa männikköä.

Tykkitorinmäen eteläpää on varttuvaa mustikkatyypin männikköä, jonka alla kasvaa pihlajan-, koivun- ja haavanvesoja. Asuinrakennusten lähellä kasvaa myös pähkinäpensasta sekä pihoilta levinneitä pensaita, mm. sini kuusamaa, orapihlajaa, kanukkapensaita ja palsamipoppeleita. Pähkinäpensaita on myös Tykkitorinmäen kaakkoisrinteessä asuinrakennusten välisellä alueella. Pähkinäpensaat saattavat olla jäänteitä harjun etelärinteellä mahdollisesti sijainneesta pähkinäpensaskasvustosta.

Tykkitorinmäen itärinteellä on pihamaita, puistonurmikkoa ja harvennettua lehtipuuvaltaista sekametsää.

*Suosituks*et. Tykkitorinmäellä on huomattava maisemallinen arvo, kulttuurihistoriallisia arvoja ja sitä käytetään myös läpikulkureittinä ja lähivirkistysalueena. Lakimännikön (kartta 1, alue 13) säilyttäminen on alueen käytön ja maiseman kannalta suotavaa. Harjun lakimännikkö mainitaan myös Nurmijärven koulujen luonto- ja ympäristöopetuskohteiden luettelossa (Piirainen ym. 1991). Aukkohakkuut tai tehokas rakentaminen eivät sovellu maisemallisista syistä Tykkitorinmäen metsäisille rinteille. Metsänhoitotoimissa on hyvä ottaa huomioon pähkinäpensaiden säilyttäminen. Mahdollinen uudisrakentaminen kannattaisi toteuttaa jo rakennettujen alueiden täydennysrakentamisena.

4.2. Tykkitorinmäen eteläpuoli

Tykkitorinmäen eteläpuolella koulurakennusten ja mäen eteläpään yli johtavan kapean tien välissä on metsäinen, harvaan rakennettu, vanha puutaloalue (kartta 1, alue 2). Alueen pinta-ala on 4 hehtaaria. Alueen pohjoisreunassa kapean tien ja rakennusten välissä kasvaa ylispuina varttuneita kuusia ja mäntyjä. Pensaskerroksessa on mm. pähkinäpensaita ja pihoilta levinneitä sinikuusamia ja isotuomipihlajia. Vanhojen rakennusten paikalla tien varressa kasvaa mm. tuomipöheikköä, syreenejä ja pähkinäpensaita.

Alueen länsireunassa tien tuntumassa sijainneet rakennuksen on purettu. Piha-alueiden puusto, koristepensaat ja jokunen vanha varastorakennus ovat jäljellä. Kookkaimmat puut ovat mäntyjä, sempramäntyjä, tammia, vaahteroita ja rauduskoivuja. Myös omenapuita on jäljellä.

Asuinrakennusten ja Patruunantien välissä on puistomaisena pidetty alue, jossa kasvaa järeitä koivuja ja kookkaita mäntyjä. Pensaskerros on poistettu. Kenttäkerroksen kasvillisuudessa vallitsevat kuivan niityn lajit.

Suosituksset. Länsireunan vanhat piha-alueet soveltunevat uudisrakentamiseen siten, että osa alkuperäisestä puustosta ja koristepensaista säilytetään.

4.3. Kirkon eteläpuolinen alue

Patruunantien ja junanradan välissä on kaksi rakentamatonta aluetta, joista toinen sijaitsee kirkon eteläpuolella ja toinen kirkon pohjoispuolella.

Kirkon eteläpuolella sijaitsevan avoimen kentän, asutuksen ja Patruunantien väliin jää noin yhden hehtaarin rakentamaton alue (kartta 1, alue 3). Alueen keskellä on jyrkähkö kaakkoisrinne. Rinteen päällä alkaa tasanealue, jossa kasvaa harvaksen nuorta-varttuvaa koivua. Kasvillisuudessa on mm. pujoa, maitohorsmaa ja pelto-ohdaketta. Lähellä tietä on sähkölaitoksen koppi ja muutama mänty. Rinteen alla oleva alue ns. piha-alueen reuna-alueetta, jossa on polkuja ja risukasoja. Puustossa on varttuneita mäntyjä, nuoria kuusia ja vanha koivu. Pihlajan ja vaahteran taimia on runsaasti. Kasvillisuudessa on kangasmetsien ja niittyjen lajistoa, mm. lillukkaa, vuohenputkea, vadelmaa, hietakastikkaa, pujoa ja paimenmataraa.

4.4. Isokalliontie I

Kirkon pohjoispuolella Isokalliontien ja ratapihan väliin jää noin 1 hehtaarin laajuinen rakentamaton alue (kartta 1, alue 4). Alue rajautuu Isokalliontiehen, junarata-alueeseen, asutukseen ja Patruunantiehen. Metsä on paikoin hyvin tiheäpuustoinen ja myös pensaskerros on tiheää. Varttuvassa koivikossa kasvaa alikasvoksena kasvaa runsaasti istutusperäistä vuorijalavaa ja paikoin vaahteraa. Radan lähellä kasvaa nuorta haapaa ja asutuksen lähellä puumaisia pihlajia. Pensaskerros on monilajista, mm. vuorijalavaa, vaahteraa, haapaa, terttuseljaa, punaherukkaa, koiranheittä ja tuomea. Kasvillisuus alueella on melko rehevää ja sitä voisi luonnehtia lähinnä lehtomaiseksi kankaaksi. Kenttäkerroksessa kasvaa mm. oravanmarjaa, metsäimarretta ja metsäalvejuurta. Paikoin kenttä- ja pohjakerroksen kasvillisuus on hyvin niukkaa.

Suosituksset. Pihapuina ja puistopuina yleisesti käytetyt vuorijalavat kasvavat nopeasti. Jalavien huomioon ottaminen aluetta hoidettaessa tai rakennettaessa on suotavaa.

4.5. Isokalliontien II

Isokalliontien eteläpuolinen kuvio on pääosin rakennettu (kartta 1, alue 5). Piha-alueiden eteläpuolella on taloille johtavia teitä ja piha-alueiden ns. lievealuetta. Järeiden mäntyjen pilariston alla on tiheä alikasvos ja pensasto, jossa on mm. pihlajaa, koivua, raitaa, vaahteraa, terttuseljää, tuomi, haapa, syreeni, tuhkapensas sekä muita pihoilla kasvavia pensaita. Kasvillisuudessa on lähinnä piennarlajistoa ja lehtomaisen kankaan lajistoa.

Alueen luoteiskulmauksessa on pieni rakentamaton alue, joka on entistä varastoaluetta. Puusto on nuorta mäntyä, haapaa ja koivua. Isokalliontien varressa on kaksi vanhaa koivua. Pienehköllä avoimella niityllä kasvaa mm. koiranheinää, vuohenputkea, metsäapilaa, nurmitädykettä, koiranputkea ja paimenmataraa.

*Suosituks*et. Vanhojen mäntyjen huomioon ottaminen aluetta hoidettaessa tai rakennettaessa on suotavaa.

4.6. Puistotie

Puistotien ja Isokalliontien väliin jää pienehkö, noin 0,6 ha:n kulmatontti (kartta 1, alue 6). Tontin lounaiskulmassa Puistotien vieressä on aidattu leikkikenttä. Tieltä nousee melko jyrkkä rinne, jonka kasvillisuus on pääosin puolukkatyyppejä ja puusto varttunutta, harvahkoa männikköä, jonka alta alikasvos on raivattu. Rinteen yläosassa on pylväs, jonka laella on hälyytin. Osa-alueen itäosa on metsäkastikkavaltaista ja harvapuustoista. Tien lähellä on vanha koivu.

4.7. Isokalliontie III

Isokalliontien pohjoispuolella on pieni, noin 0,3 ha:n rakentamaton tontti (kartta 1, alue 7). Tontin puusto on tiheässä kasvavaa nuorta-varttunutta kuusta. Lisäksi puustossa on vanhaa harmaaleppää ja tontin reunoilla varttuneita mäntyjä. Kasvillisuus on tuoretta lehtoa ja osin kosteaa lehtoa. Kasvilajisto on tavanomaista, mm. vadelmaa, huopaohdaketta, tesmaa, leskenlehteä ja mesiangervoa. Tiheän kuusikon alla on niukasti kasvillisuutta.

4.8. Urheilukenttä

Päiväkodin eteläpuolella on urheilukenttä (kartta 1, alue 8). Urheilukentän eteläpuolella on rakennus. Muutoin urheilukentän eteläpuolinen alue on ollut aiemmin avoin kenttä, johon on käytön puutteen vuoksi alkanut kasvanut tiheää pajukkoa, männyn taimea, lehtipuuvesakkoa ja reunoilla nuorta raitaa, haapaa, harmaaleppää ja koivua. Kasvillisuudessa oli tavanomaista piennar- ja niittylajistoa.

Urheilukentän länsireunalla on kapea puustovyöhyke, jossa kasvaa nuorta haapaa, raitaa, koivua ja varttuvaa kuusta. Alueen luoteiskulmassa on vanha ja iso kuusi. Kasvillisuus on kulunutta.

4.9. Ratapihan itäpuoli I

Ratapihan ja Saunatien väliin jää kapea 4,1 hehtaarin laajuinen rakentamaton metsäalue (kartta 1, alue 9). Kuvio on nimetty Nurmijärven koulujen luonto- ja ympäristöopetuskohteissa Alkon tehtaanlähteen alueeksi (Piirainen ym. 1991).

Kuvion eteläpäässä on loiva, metsäinen kumpare ja sen itä- ja koillispuolella siemenpuuasentoon hakattu ja heinittynyt aukko, joka ulottuu Saunatien reunaan asti. Kumpareelle johtaa Isonkalliontieltä metsittyvä tie, joka on vienyt kumpareella sijainneelle talolle. Asutuksen jäljiltä kumpareella on mm. orapihlajia, syreenejä ja terttuseljoja ja kanadanpiiskuja. Entisen pihamaan ja Isokalliontien välissä kasvaa nuorta koivikkoa, jossa on sekapuina nuoria vaahteroita.

Kumpareen pohjoispuolella on voimakkaasti harvennettua lehtomaista kangasta, josta kuuset on poistettu. Ylispuustona on varttuvaa koivikkoa, alla mm. kuusentaimia, harmaaleppiä ja vaahteroita. Kenttäkerroksessa vallitsevat hakkuiden jäljiltä tiheet horsma- ja kastikkakasvustot.

Kuvion pohjoispuoliskon muodostaa kosteapohjainen varttunut kuusikko, joka on suurimmaksi osaksi lehtomaista kangasta. Tien itäpuolella sijaitsevan talon lähellä kasvaa myös vaahteroita, joista muutamat ovat melko suuria. Alueen kosteimmat osat ovat lähdevaikutteista lehtokorpea, jota on ojitettu kauan sitten. Märimmät kohdat sijaitsevat kuvion länsireunassa, ja niissä kasvaa runsaasti suursaniaisia, mm. metsäalvejuurta ja hiirenporrasta. Lehtokorven kasvillisuus on edustavinta kuvion pohjoispäässä lampeen laskevan lähdepuron varrella, jossa kasvaa jonkin verran tervaleppää ja lehtoleinikkiä. Kasvillisuus on täälläkin vanhojen ojitusten muuttamaa.

Kuvion pohjoispäässä on puistolampi, joka saa vetensä etelästä tulevasta lähdepurosta. Lammessa on jonkin verran vesikasvillisuutta, mm. ratamosarpiota, haarapalpakkoa, pikkuvitaa, uistinvitaa sekä pikkuvesitähteä. Lammen ympäristö on puistonurmikkoa. Lammen rannassa kasvoi muutamia kookkaita marunatuoksukkeja, joka alun perin pohjoisamerikkalainen satunnaiskasvi. Marunatuoksukit saattavat olla peräisin tehdasalueelta tai lähistöllä mahdollisesti pidetyltä lintujen talviruokintapaikalta.

Suosituksset. Pohjoispään lähdepohjainen, kostea metsäalue soveltuu huonosti rakentamiseen. Pohjoispään jättäminen vihervyöhykkeeksi radan ja Saunatien tien väliin on suotavaa.

4.10. Saunatien itäpuolinen alue

Saunatien itäpuolinen alue on vaihtelevaa metsämaastoa (kartta 1, alue 10). Sen pinta-ala on 5,1 ha. Pohjoispään itä-länsisuuntainen kumpare on voimakkaasti harvennettua mustikka- ja käenkaali-mustikkatyyppin metsää. Ylispuiksi on jätetty varttuvaa kuusia, mäntyjä ja jokunen koivu. Tien reunassa kasvaa myös muutama suurehko haapa. Hakkuualue on heinittynyt.

Kenttäkerroksen lajistoon kuuluu mm. sinivuokko, jota on kuitenkin melko niukasti. Alueen koilliskulmaan harjanteen ja itäreunassa sijaitsevien omakotitalojen väliin jää kosteapohjainen metsäinen painanne, jossa kasvaa paikoin lehtokorven lajistoa, mm. hiirenporrasta, isoalvejuurta ja tesmaa. Myös lehto-orvokkia ja punaherukkaa tavataan. Pääosa kuvioista on kuitenkin lehtomaista kangasta. Puusto on harvennettua koivikkoa, jossa kasvaa myös nuoria vaahteroita.

Alueen keskiosassa on kosteapohjaista metsää, josta kulkeutuu vettä radan ja Saunatien tien väliselle alueelle. Metsä on pääosin lehtomaista kangasta. Puustoa on aikanaan harvennettu, ylispuina kasvaa varttuneita ja järeitkin kuusia, paikoin ylispuusto on nuorempaa kuusikkoa. Luoteisosassa sijaitsevan kerrostalon eteläpuolella kasvaa muutamia varttuneita haapoja. Pensaskerros on melko tiheää ja muodostuu kuusennäreistä, koivuista, pihlajista ja raidoista. Kenttäkerroksen tyypillisimpiä kasvilajeja ovat mustikka, oravanmarja, käenkaali ja metsäimmarre. Kosteimmissa kohdissa kasvaa runsaasti saniaisia, lähinnä hiirenporrasta ja metsäalvejuurta.

Eteläpäässä kerrostalon itäpuolella sijaitseva kumpare on harvennettua mustikkatyypin kangasta – lehtomaista kangasta, jossa kasvaa ylispuina mäntyjä, koivuja ja jokunen kuusi. Kumpare on paikoin heinittynyt ja tiheään pensoitunut. Kenttäkerroksen runsaimpia kasvilajeja ovat mustikka, metsäkastikka, kielo, oravanmarja, kultapiisku ja lillukka.

4.11. Lähdetien eteläpuolinen alue

Lähdetien eteläpuolella on noin 2 hehtaarin laajuinen metsäalue, jonka pohjoisosassa on matala kumpare ja eteläosassa kosteampi alava alue (kartta 1, alue 11). Alueen keskiosan läpi kulkee vanha, metsittyvä tie, joka johtaa entiselle pihamaalle.

Pohjoispää on voimakkaasti harvennettua lehtomaista kangasta. Ylispuina kasvaa kuusia, koivuja ja joitakin mäntyjä, pohjoisreunassa myös muutama haapa. Kuvio on heinittynyt ja sinne on nousut tiheää pihlaja-, haapa- ja kuusivesakkoa. Kenttäkerroksessa kasvaa tavanomaisten lajien lisäksi tesmaa ja niukasti kevätlinnunhernettä.

Vanhaa pihamaata on käytetty maan ja puutarhajätteiden kaatopaikkana. Paikalla rehottavat mm. maitohorsma, lupiini ja pujo.

Alueen itäreuna ja eteläpää ovat kosteahkoa, lehtomaista kangasta, jonka puustoa on voimakkaasti harvennettu. Ylispuina kasvaa rauduskoivuja ja korkeita kuusia. Pensaskerros on rehevää ja paikoin hyvinkin tiheää, mm. vadelmaa, terttuseljaa, vaahteraa ja kuusinäreikköä. Eteläpään kosteassa painanteessa kasvaa mm. huopaohdaketta, tesmaa, metsäkortetta, lillukkaa, metsäalvejuurta ja nurmilauhaa.

4.12. Päiväkodin pohjoispuolinen metsäalue

Päiväkodin pohjoispuolella Tornitien ja Mäenpääntien välissä on noin 4 ha rakentamaton metsäalue (kartta 1, alue 12). Sen lounaiskulmassa on entinen pihapiiri, jossa ovat jäljellä rakennuksen kivijalat ja pihapuista ja pensaita mm. orapihlaja, omenapuita, ruusuja ja syreeni. Alueen kautta menee polku. Alueen länsireunan tien varrella on vaahtera-, tammi- ja lehmusrivistö

Alueen länsiosassa on laajahkon hakkuun jäljiltä harvapuustoinen, muutoin metsäalueen puustoa on lähes kauttaaltaan harvennushakattu ja alikasvosta on raivattu. Länsiosan metsäalueen kasvillisuus vaihtelee mustikkatyypistä käenkaali-mustikkatyyppeihin. Mäen laki on kallioista ja kasvillisuus on hie- man karumpaa. Hakkuun jäljiltä kasvillisuus on metsäkastikkavaltaista ja vesakkoista. Mäenpääntien lähellä kasvaa pienehkö alue varttunutta haapaa, koivua ja kuusta, joiden alla on tiheässä vesakkoa ja kuusentaimea.

Karttaan 1 merkityn polun kaakkoispuolella on hyvin rehevä, tiheän pensas- kerroksen ja kostean maapohjan takia vaikeakulkuinen alue. Puusto on pää- osin harvahkoa varttuvaa ja varttunutta koivua, jonka joukossa on harvak- seltaan tervaleppää. Kasvillisuutta voisi luonnehtia kosteaksi lehdoksi tai lehtokorveksi. Runsaina kasvaa mesiangervoa, nokkosta, vadelmaa, viita- kastikkaa, nurmilauhaa ja hiirenporrasta. Pensasto on tiheää ja monilajista, mm. tuomea, pihlajaa, haapaa, harmaaleppää ja kuusentaimea. Polun lähellä purkautuu pohjavettä. Polun vieressä kasvaa muutama verso korpisorsimoa. Korpisorsimo on Uudellamaalla harvinainen lähteiden ja puronvarsien kas- vi. Laji ei ole uhanalainen.

5. LÄHDEVIITEET

Eriksson, K., Kaksonen, M., Sormunen, A. ja Toivonen, T. 1978: Alkon Ra- jamäen alueiden moninaiskäyttö ja luonnonhoito. Alkon Keskuslaboratorio. Seloste 8137.

Kiuru, H.: Tykkitorninmäen puistometsän hoitosuunnitelma. Julkaisematon.

Piirainen, M., Piirainen, P. ja Ryytänen, R. 1991: Nurmijärven koulujen luonto- ja ympäristöopetuskohteet. Nurmijärven ympäristölautakunta. Mo- niste.